

Az Osztrák-Magyar Monarchiában a **kolozsvári egyetemet** 1872-ben alapították a korabeli Magyarország második tudományegyetemeként, s még az alapítás évében megkezdte működését. A kolozsvári egyetem szervezete az alapításkor igazodott a kor szokásaihoz, így már az induláskor ott találjuk a négy klasszikus fakultás között a **Jog- és Államtudományi Kart**. A jogi fakultás kezdetben 12 tanszékkal működött, majd fokozatosan 16-ra nőtt a katedrák száma. A **jogbölcselet** oktatásának megszervezése és megalapozása **Jenei Viktor** (1840–1887) nevéhez kötődik, aki 1872 és 1887 között a jogbölcselet mellett többek között a jogi enciklopédia nevű tárgyat is előadta. [A kolozsvári tudományegyetem felállítását követően 1872-től haláláig a kolozsvári egyetem „észjog, encyclopaediai és protestáns egyházjog” tanszékének (1872–1874), majd a nemzetközi jog tanszékének (1875–1887) rendes tanára volt.] Jeneit a jogbölcselet oktatásában 1888-tól **Werner (Rezső) Rudolf** (1838–1907), a kassai jogakadémiáról érkező jogtanár követte, aki 1905-ig töltötte be a katedrát. (1888-tól nyugdíjazásáig a bölcseleti jogtan, a jogtudományi enciklopédia és a tételes nemzetközi jog egyetemi tanára volt a kolozsvári egyetemen.) Munkásságát tekintve *Friedrich Adolph Schilling* észjogi felfogását követte, akinek fő művét magyar nyelvre is lefordította (*A bölcseleti jogtudomány kézikönyve*). Néhány évvel később – 1875-ben – szükségét érezte, hogy az eredeti opusból hiányzó történeti áttekintés megírásával kiegészítse annak hiányosságát, amit a jogtanuló ifjúság számára mint jogbölcseleti tananyagot ajánlott föl. Werner nagy hatású műve – mely 1875 és 1903 között öt kiadást ért meg – a hazai jogi oktatásban az idő tájt tan- és kézikönyvként használt elmélet-történeti alapkötet volt. Érdemes megemlíteni, hogy a kolozsvári egyetemen 1912 és 1915 között a jogi kar első büntető-eljárásjogi professzoraként tevékenykedő **Finkey Ferenc** nevéhez fűződik a magyar jogirodalom egyik, korszakos jogbölcselet-történeti monográfiája, mely nyomtatásban 1908-ban látott napvilágot.

A századforduló és az azt követő időszak jelentős változást hozott az európai, illetve a magyar jogbölcseleti gondolkodás történetében. A kontinensen ekkoriban formálódó neokantiánus jogfilozófia végleg háttérbe szorította a hagyományos természetjogi (észjogi) és a korabeli pozitivisták megközelítéseket. A magyar jogbölcseleti gondolkodásban **Somló Bódog** (1873–1920) volt az a jogtudós, akinek a Kolozsvári Egyetemhez köthető viszonylag rövidre szabott alkotómunkássága révén lehetővé vált a kor szellemének megfelelő és az akkoriban élenjáró újkantiánus jogfilozófiai gondolkodás hazai megalapozása. *Összehasonlító tekintettel a tételesjogi intézményekre* című munkája korszakalkotónak volt tekinthető. (A mű eredetileg 1859-ben és 1863-ban két kötetben jelent meg Lipcsében *Lehrbuch des Naturrechts oder der philosophischen Rechtswissenschaft* címen.) Végül soron Somló pályája a naturalista (természettudományos) pozitivizmus és az evolucionizmus gondolatiságának jegyében indult. Szellemi gyökereinek tekintette ebben az időszakban a *Spencer*-féle individualizmust, a történelmi materializmust és a *Pikler*-féle jogbölcseletet. 1906-ban pedig már a Kolozsvárott megjelent *Jogbölcseleti előadásai* című művében már egy sor kérdésben a későbbi neokantiánus fő művét idéző fogalmak használatával találkozunk. Az 1917-ben megjelent *Juristische Grundlehre* című művében annyiban árnyalja a hatalom e formáját, hogy annak speciális típusáról, a „jogalkotó hatalomról” beszél.

Szegeden a tanszék első vezetője **Moór Gyula** (1888–1950) volt. Jogi tanulmányait Kolozsvárott végezte a brassói származású tudós, majd először Eperjesen, később Kolozsváron kezdett tanítani, egyebek mellett jogbölcseletet is. Szegeden habilitált az Első Világháború után, 1918. november 21-én az egyetemmel Szegedre költözött. A várostól és az egyetemtől 1928-ban vált meg, felcserélve a szegedit a budapesti katedrával.

A Tisza parti városban látott napvilágot két alapműve: *Macht, Recht, Moral* és a *Bevezetés a jogfilozófiába*, melyekben a jog fogalmát, a jog és az erkölcs összefüggéseit taglalja. Utóbbi tulajdonképpen tankönyvként szolgált a szegedi egyetemen. Művében jogbölcseleti szintézisre tett kísérletet, és ez hozta meg számára azt a szakmai elismerést, aminek révén az ország egyik legjelentősebb jogfilozófusává emelkedett; jogfilozófiai munkáiban a jog ontológiai kérdéseire kereste a választ. A jogtudományt három csoportra osztotta: tételes, okozatos és értékelő jogtudományra, mely utóbbi maga a jogbölcselet. (Szociológiai felfogása szerint a társadalom nem más, mint a szellem találkozása a természettel.)

A szegedi egyetem jogi fakultásának egyik visszatérő nehézsége volt a betöltetlen tanszékek gondja. Moór Gyula kezdetben (1921–1922) a Nemzetközi jogi és a Bünvádi Perrendtartási jogi Tanszék (1924–1925) megbízott vezetője is volt. Társadalmi és tudományos tisztségei és elismertsége is gyarapodott: a Magyar Filozófiai Társaság, a Magyar Társadalomtudományi Társaság és a Mikes Irodalmi Társaság választmányi tagjává, és a Magyar Külügyi Társaság, valamint a szegedi székhelyű Dugonics Társaság is tagjává választotta. Ezekben az években ismerkedett meg Horváth Barnával; s Moór melegen támogatta Horváth tudományos kutatásait, az angolszász jogelmélet terén is.

A kormányzó 1928. december 13-án kinevezte a pesti egyetem Jogbölcseleti Tanszékére, azzal, hogy folyó év végéig a Ferencz József Tudományegyetemen is lássa el a tanszékvezetői teendőket. Moór Gyula ez idő alatt gondoskodott szegedi utódjáról is, a már említett Horváth Barna személyében.

A Jogfilozófiai Tanszék vezetője 1929. július 6-tól egészen 1940. október 19-ig **Horváth Barna** (1896–1973) volt, aki Budapesten végezte egyetemi tanulmányait, és ott is oktatott etika és története tárgykörből, majd 1929-től nevezték ki Szegedre tanszékvezetőnek.

Kutatási területe a jogelmélet, jogfilozófia, jogszociológia. A jogot két fő részre osztotta, jurisprudentiára és jogászatra. Az előbbi ismét két részre tagolódik, elméleti és gyakorlati, míg az utóbbi jogelméleti és jogtörténeti részekre. A jog alapja szerinte a harc és a hatalom, melyből egyenesen következik a szervezethez, ezért a jog a legszervezettebb társadalmi tény, mely a szabadság feltétele, és intézményes eljárási kereteket biztosít. A pozitivisták természetjog képviselője volt, vagyis elmélete szerint a pozitívizmus magában hordozza a természetjogot.

A Szegeden töltött évek során számos tudományos és társadalmi tisztséghez jutott, így az MTA Filozófiai Bizottságában meghívott tag (1928–1945), az Országos Köznevelési Tanács tagja, a felsőoktatási szakosztály elnöke, az *Institut International de Philosophie du Droit et de Sociologie Juridique* meghívott tagja, továbbá a Magyar Társadalomtudományi Társaság alelnöke, a Magyar Filozófiai Társaság választmányi tagja. A szegedi jogi karon az 1937/38. tanévben dékán, a következő évben prodeán. A második bécsi döntés nyomán ő is Kolozsvárra költözött, a háború után azonban már nem fejtett ki érdemi működést Szegeden és hamarosan az Egyesült Államokba távozott, ahol később (1973) hunyt el.

A háború után a jogelméletet **Schneller Károly** (1893–1953) gondozta rövid ideig, majd 1949-ig **Szabó József** (1909–1992) látta el ezt a feladatot. Szabó József Bibó Istvánnal együtt Szegeden végezte jogi tanulmányait, de már Kolozsvárra költözött jogbölcseletből, és ott is kezdte tanítani a tárgyat. Kutatási területe az összehasonlító alkotmányjog és szociológiai szempontból a jogalkalmazási problémák. Mivel ő hosszabb ideig az alkotmányjogi tanszéken, s még a pénzügyi jogi tanszéken tevékenykedett, jogbölcseletből viszonylag

kevesebb számú tanulmányt írt. A kar az 1948/49. tanévben dékánjává választotta, utána prodékánként dolgozott, eközben szerkesztette az *Acta Juridica et Politica Szegedet*, tagja a Magyar Jogászegyletnek. Egyike karunk méltatlanul háttérbe szorított nagy tudós-egyéniségeinek: 1990-től emeritus professor.

A tantárgy és a tanszék megnevezése 1949-től **Állam- és Jogelmélet** lett. Rövid ideig **Vas Tibor** (1911-1983) jegyzi a diszciplínát, majd 1950. február 1-től 1990-ig **Antalffy György** (1920–1993) veszi át a tanítást és a tanszék vezetését. Antalffy tanulmányait Szegeden és Kolozsvárott végezte és 1950-ben habilitált. Kutatási érdeklődése szertágazó területeket érintett: az állam- és jogfejlődés problémái, különös tekintettel a szocialista állam- és jogrendszerekre, a politikai és jogi tanítások története, az államtudomány újabb fejlődési irányai, a szocialista állam története, az állam fogalmi kör-lírása, a társadalom szerkezete, a politika, az állam és a társadalom összefüggései, a társadalmi szervezetek problémái.

Az egyetemen folytatott munkássága mellett rendkívül sok társadalmi és tudományos szervezetben töltött be fontos tisztségeket: a Magyar Jogász Szövetség országos elnökségének tagja, a Csongrád megyei szervezet elnöke, az *International Political Science Association* magyar tagozatának alelnöke, a *I'Institut International des Sciences Administratives* magyar tagozatának tagja, az MTA Állam- és Jogtudományi Szakbizottságának tagja, ezen kívül az odesszai Állami Mecsnikov Egyetem díszdoktora.

A rendszerváltás előtt a szocializmus végig meghatározó Antalffy György után tanszéki kollégája, **Papp Ignác** került a Tanszék élére. Papp Ignác kutatási területe az államelmélet és a jogelmélet, a politikai és jogi tanítások története, de foglalkozott szociológiával, ezen belül politikai és jogszociológiával. Az egyetemről 1991. december 28-án vonult nyugállományba.

Az állam- és jogelmélet szegedi művelője **Vastagh Pál**, aki Szegeden tanult és oktatott 1973 és 1989 között. Kutatási területe az államjog és alkotmányjog, a jogalkotás, a közigazgatás és a középszintű igazgatás problémái. Számos egyetemi és tudományos tisztsége mellett 1988/89-ben a Kar dékánja, 1994-től 1998-ig a Magyar Köztársaság igazságügyi minisztere volt.

A jogelméletet gondozta az egyetemi tanári kinevezést 1992-ben elnyert **Tamás András** (1941–) is Szegeden 1983 és 1987 között. Kutatási területe az állam- és jogelmélet, a jogfilozófia, jogalkotástan, jogszabálytan. Kiemelkedő szaktudását bizonyítják tudományos tisztségei, így tagja az *International Council of Environmental Law*, az *Asia Pacific Lawyers Association*, az *European Assosiation of Legislation* szervezeteknek, az MTA Közigazgatás-tudományi Bizottságának és az MTA köztestületének külső tagja. Karunkon 1989-től a Közigazgatási jogi és Pénzügyi jogi Tanszék vezetője; 1994-ben távozott egyetemünkről Budapestre az Államigazgatási Főiskola főigazgatói székébe.

Az 1989-es rendszerváltást követő megújulásban a szegedi jogászképzésben, az országban elsőként szakítottak a korábbi átideologizált tananyaggal, és tudatosan egy új jogbölcseleti tematika létrehozását tűzték ki célként. A stúdiumot felügyelő tanszék neve 1991-től: **Jogbölcseleti és Jogszociológiai Tanszék**, melyet ez időtől **Pokol Béla** vezetett. Jogi egyetemi tanulmányait Budapesten végezte, majd a politikatudományok kandidátusi minősítést 1986-ban, a tudományok doktora minősítést szociológia tudományokból 1989-ben szerezte meg, és tudományos tevékenysége, publikációi a jogtudomány, a politológia és a szociológia területeit egyaránt átfogják. Egyetemi tanári kinevezését 1991-ben nyerte el.

Kutatási területe: jog- és szociológiaelméleti irányzatok, politikai rendszerek kérdései, az alkotmánybíróság és szerepe, a jog fogalma és szerkezete. Bihari Mihállyal közösen írt *Politológia* című monográfiájukat az ország legtöbb egyetemén és főiskoláján tankönyvként használják, és 2002-ben már a könyv nyolcadik kiadása látott napvilágot. A szociológiaelmélet terén több kötetének és tanulmányának elemzését összegezését a *Szociológiaelmélet* c. monográfiában adta ki 1997-ben, és ebben a társadalom átfogó elméletét bontotta ki; a kötet német fordítása két kiadásban is megjelent. „A jog elmélete” címmel írta meg összefoglaló jogelméleti munkáját, melyben a többretegű jog koncepcióját bontotta ki. 2012-től alkotmánybírói megbízatást kapott. 2012-től Nagy Zsolt lett a tanszék megbízott majd később megválasztott vezetője.

Nagy Zsolt (1974-) elsősorban a jogszociológia tárgykörét kutató egyetemi oktató. 1997-ben végzett a József Attila Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán, majd PhD hallgatóként kezdte meg tudományos munkáját ugyanezen kar Jogbölcseleti és Jogszociológiai Tanszékén; 2018 szeptemberétől pedig az Összehasonlító Jogi és Jogelméleti Intézetnek a munkatársa. Oktatási tevékenysége elsősorban a jogszociológia, a jogelmélet, illetve a jogi alaptan területét foglalja magába; kutatási tevékenysége főként a szociológia, jogszociológia, és a szociológiai jellegű jogelméletek problémakörére koncentrálódik. Disszertációjának témája a jogi oktatás szociológiai vizsgálata, mely kérdéskörben számos publikációval rendelkezik. A továbbiakban, a szociológiai értelemben is vehető professziókutatás keretében a jogásztársadalom vizsgálata állt kutatásainak középpontjában, mely témakörben monográfia is született. Ezen túl a jogszociológia diszciplínájának történeti, társadalomtörténeti hátterének vizsgálata is előtérbe került, ami szintén monográfiában összegződött. Oktatói és kutatói programokban vett részt Németországban, Romániában, Ukrajnában, illetve az említett országok különböző egyetemeivel kutatási kapcsolatokat ápol.

A tanszék, illetve később az Összehasonlító jogi és Jogelméleti Intézet oktatója volt **Nagy Tamás** (1971-2018) 1994-től a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Jogbölcseleti és Jogszociológiai Tanszékének, 2018 szeptembere óta pedig az Összehasonlító Jogi és Jogelméleti Intézetnek a munkatársa. A Bölcsészettudományi Kar Magyar Irodalom Tanszékén működő Hajnóczy Péter Hagyatékgondozó Műhely tagja. A jog és az irodalom összefüggéseit vizsgáló interdiszciplináris tanulmányokkal foglalkozott; PhD fokozatát szintén e tárgykörben szerezte 2007-ben. Kutatói programokban és konferenciákon Hollandiában, Olaszországban, Spanyolországban, Nagy-Britanniában és Szlovákiában vett részt. Önálló kötete *Josef K. nyomában* címmel jelent meg. Gondozásában készült Hajnóczy Péter *Az elkülönítő* című irodalmi szociográfiájának - a korábban politikai okokból publikálhatatlan - és eddig ismeretlen változatára épülő *Jelentések a süllyesztőből* című munka.

A jogbölcselet, illetve elsősorban a jogszociológia diszciplínáival összefüggésben, továbbá az említett tudományterületekhez köthetően a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara 2003-ban Badó Attila vezetésével új oktató-kutató egységet hozott létre **Összehasonlító Jogi Intézet** elnevezéssel, annak érdekében, hogy az összehasonlító jogi kutatásoknak nagyobb lehetőséget, a Karon folyó idegen nyelvű képzési programoknak pedig otthont adjon. Az Intézet létrehozása mellett a Kar az *Összehasonlító Jogtan* című kötelező tantárgy bevezetéséről is rendelkezett, hogy a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán végzett hallgatók átfogó ismeretekkel rendelkezzenek a világ és elsősorban Európa jogrendszereiről, mellyel későbbi munkájuk során valószínűsíthetően érintkezésbe kerülnek.

Az interdiszciplinaritás és az elméleti, illetve praktikus ismeretek integrációja érdekében a korábbi Jogbölcséleti és Jogszociológiai Tanszék, és az Összehasonlító Jogi Intézet összeolvadásával 2017-ben létrejött az Összehasonlító Jogi és Jogelméleti Intézet.

Az intézet vezetője annak újjáalakulása után is **Badó Attila** maradt, aki pályafutását a Jogbölcséleti és Jogszociológiai tanszéken kezdte, és jogbölcséleti, jogszociológiai kutatásai mellett mindenekelőtt az összehasonlító alkotmányjog területén publikál. Számos jogszociológiai kutatásban vett részt, melynek eredményei az igazságszolgáltatás működési mechanizmusának defektusaira mutattak rá. Az összehasonlító közjog és a laikus bírászkodás témaköréből magyar illetve külföldi kiadóknál szakkönyveket publikált; így például 2002-ben a "*La justice hongroise dans le cadre de l'intégration européenne*" című monográfiát a francia L'Harmattan kiadó jelentette meg (Paris, 2002) továbbá az igazságszolgáltató rendszerek összehasonlító vizsgálatáról szóló kutatási eredményei a „*Fair Trial and Judicial Independence: Hungarian Perspectives*” című kötetben jelentek meg 2014-ben a Springer kiadónál. Számos hazai és külföldi elismerésben részesült. Akadémiai doktori disszertációját a bírói függetlenség egyes garanciális elemeinek összehasonlító vizsgálatáról 2018-ban védte meg.

Az Intézet alapító munkatársa **Heka László**, aki az egyetemi oktatásban 1995. óta vesz részt. Széleskörű oktatási tevékenysége mellett végzett kutatásai eredményeként több mint 23 monográfiát, tankönyvet, jegyzetet jelentetett meg. Munkái főként összehasonlító jogi, alkotmányjogi, jogtörténeti témakörökben íródtak, de néprajzi és helytörténeti témában is publikált. Főként a horvát, illetve délszláv népek, államok jogrendszerét vizsgálta (a délszláv, balkáni régióban élő nemzetek, etnikumok illetve vallási csoportok joga, *romani kris* illetve albán szokásjog, iszlám jog, zsidó jog). Emellett a szláv népek jogrendszerének összehasonlításával is foglalkozik; néprajzi kutatásai pedig elsősorban a magyarországi horvátságra vonatkoznak, főként a szegedi dalmatákra.

Az Összehasonlító Jogi Intézethez 2004-ben csatlakozott **Mezei Péter** (1981-), a jogösszehasonlítás általános kérdéseivel és összehasonlító szerzői joggal foglalkozó egyetemi docens, aki az újjá alakuló Összehasonlító Jogi és Jogelméleti Intézet vezetője. Oktatási és kutatási tevékenysége keretében az összehasonlító, nemzetközi és európai, valamint a digitális szerzői jogi és információs társadalmi kérdésekkel foglalkozik. PhD fokozatát 2010-ben a fájlcsere és sampling témakörében írt disszertációjával szerezte meg. 2016-ban habilitált. A finnországi Turku Egyetem címzetes egyetemi docense (dosentti), rendszeres előadó a francia *Lyon Jean Moulin* és *Université Catholique Lyon*, a milánói *Bocconi University* és a német *Technische Universität Dresden* jogi karain. A fentiekén túl előadásokat tartott az Egyesült Államok, Egyesült Királyság és Oroszország egyetemén. Közel száz konferencia előadást tartott Magyarországon és külföldön.